

OPGAVE 5: HAYDN OG BRITTEN SOM FORNYERE i hver sin æra

Strygekvartet blev en "klassisk genre" i 2.halvdel af 1700-tallet, og det ikke mindst i kraft af de mange mesterværker fra Haydns hånd. I musikhistorisk sammenhæng kaldes perioden for wienerklassikken. En klassisk opbygget strygekvartet er i fire satser: En hurtig 1.sats Allegro i såkaldt "sonateform"; en roligere 2.sats Andante eller Adagio og i en friere form; 3.sats som en Menuet-Trio-Menuet; 4.sats ofte særdeles hurtig (Allegro vivo eller Vivace). Men Haydn selv skriver ikke konventionelt og sprænger hele tiden de klassiske normer. På tidspunktet for arbejdet med Opus 76 havde han vel skrevet omkring 300 menuetter. Så i Strygekvartet nr. 61 skrev han menuetten som en kanon.

Nedenfor er nogle reaktioner fra hhv. Haydns og Brittens samtid - og nogle ord fra Britten selv.

Læs - og lyt fx imens til de to komponisters 2.og 3.satser:

Haydns "2. Andante o più tosto allegretto" og "3.Menuet Allegro"

Brittens "2. Allegretto con slancio" og 3. Andante calmo.

I finder ordforklaringer på:

www.earsense.org/chamber-music/Joseph-Haydn-String-Quartet-in-d-minor-Op-76-No-2-HobIII_76-Quinten/

www.earsense.org/chamber-music/Benjamin-Britten-String-Quartet-No-1-in-D-major-Op-25/?ri=1

Overvej

1) hvori består "det nye", "det nutidige" for henholdsvis Haydns og Brittens samtidige ?

2) hvad synes de om musikken?

3) hvordan virker deres reaktioner, når I sammenligner med Jeres egne? I kan også overveje det ud fra denne vinkel:

Hvis ikke man kender til klassisk musik på forhånd, hvad hører man så? Hvilken sammenhæng er der mellem forventninger, forhåndsindstilling og faktisk oplevelse?

Kan man som lytter "nulstille" sig selv og opleve et stykke musik for, hvad det er? Er et kunstværk noget i sig selv, uafhængig af historiske omstændigheder?

Den engelske musikhistoriker Charles Burney skrev i et beundrende brev til Haydn:

19.8.1799: *"I had the great pleasure of hearing your new quartetti (opera 76) well performed [...], and never received more pleasure from instrumental music; they are full of invention, fire, good taste, and new effects, and seem the production, not of a sublime genius who has written so much and so well already, but of one highly-cultivated talents, who had expanded none of his fire before."*

14.6.1797: Haydns gode ven, den svenske diplomat F.S.Silverstolpe nævnte i et brev, at han atter havde været hos Haydn for et par dage siden, og på det tidspunkt havde Haydn *"på klaver spillet et par violin-kvartetter, som en vis grev Erdödy havde bestilt hos ham for 100 dukater og som først måtte trykkes efter et vist antal år. De er mere end mesterlige og fyldt med nye ideer."*

22.9.1941: Musikanmelder Isabel Morse Jones, LA, anmeldte uropførelsen af Brittens 1.: *"..It is not a conventional work nor is it of the 12-tone or dissonant or atonal school*. It is distinctly contemporary [nutidigt] and the work starts in a wholly unique ethereality [overjordisk virkelighed]. Upper partials [de høje frekvenser i et overtonespektrum] barely heard usher in [indvarsler] the first subject most gently. Then a rhythm-cleverness changes the whole picture. Britten wanted to bring the music to consciousness mysteriously, as from another world. The idea was all right but the music was not effective...."*

Anmelderen roste 3.satsen og mente, det er i den del af værket, komponisten når længst:

"The 'Andante Calmo' is the most important movement in point of achievement. It might be titled 'In Memoriam for a Lost World'". Og så var hun, som vi har læst, uforbeholdent begejstret for 4.satsen.

(Isabel Morse Jones i Los Angeles Times 22.9.1941)

*) 12-tone, dissonant, atonal refererer til strømninger i 1.halvdel af det 20.årh. der søgte at opbygge et nyt tonesprog uden spor af dur-mol tonalitet (funktionsharmonik); se evt. www.musikipedia.dk/dodekafoni/indblik
Britten er ikke en del af den skole, men snarere beslægtet med Mahler, Shostakovich, og derudover stærkt optaget af ældre musik som fx Purcells fra 1600-tallet.

24.juli 1941 omtaler Britten strygekvartetten som "our quartet" i et brev til bestilleren Elizabeth Sprague Coolidge, og han nævner specifikt sin 3.sats som det bedste han har skrevet hidtil:

*"My dear Mrs.Coolidge,
Mr.Spivacke has just written to tell me the exciting news that you intend to award me the 'Coolidge medal' this year, & I am writing to tell you at once how touched and flattered I feel about it...
Our quartet is progressing very well to date - I am just completing the third movement (the slow one - there are four altogether) and feel that it is my best piece so far, which is rather extraordinary for me, since at this period of work I usually am in a deep depression. Let us hope it is a good omen*! * [varsel]*

2014: James Koehne, australsk musikskribent, siger følgende om Strygekvartet No.1's karakter og betydning for Brittens kompositoriske udvikling:

"Den bygger bro mellem den studerende Britten og den modnede, professionelt kompetente komponist Britten. Den har stor betydning i Brittens skabende virke. Han leger fuld af selvtillid med den traditionelle struktur, som han har lært den gennem sine studier hos Frank Bridge, gør brug af disse standardformer og er i stand til at behandle dem totalt frit ud fra en sikker fornemmelse af, at han ved, hvad han gør og bringer hele sin forestillingsevne i spil."

[på Musica Viva Australia's vimeo-kanal, <https://vimeo.com/43869778>]

Britten har *ikke* sat forklarende titler på sin musik. Men giver anmelderens tanke om "in Memoriam for a Lost World" mening - hører du en "længsel efter en tabt verden" i 3.satsen, eller andre spor af den tid, musikken blev skrevet i?

Brittens breve i den tid er fulde af omsorg og bekymring for sine slægtninge og venner, der er forblevet i England efter udbruddet af 2.verdenskrig.